

4. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 160 с.
5. Стежина: комплексна альтернативна освітня програма для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою: авт. упор. Гончаренко А. М., Дятленко Н. М.. К., 2014. 223 с.
6. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. Наук. кер. О. Кононко. К., 2019. 488 с.

УДК 373.2.015.31:502/504

Карапузова І. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Бурсова С. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Коваль В. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено особливості організації еколого-розвивального середовища у сучасному закладі дошкільної освіти. Схарактеризовані основні його складові та зміст їх наповнення.

Ключові слова: еколого-розвивальне середовище, складові еколого-розвивального середовища, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Одним з важливих питань, що постає перед педагогом закладу дошкільної освіти, є пошук сучасних підходів та оптимальних шляхів відродження моральних зв'язків дитини з природою. Перш ніж підвести дошкільника до розуміння зв'язків та взаємозалежностей у природньому довкіллі, важливо навчити його вдивлятися в оточуючий світ, милуватися красою природи рідного краю, викликати у нього позитивне ставлення до представників рослинного і тваринного світу.

Головною умовою формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку є створення еколого-розвивального середовища, яке сприяє набуттю уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природнього довкілля, прояву гуманних почуттів до живих істот, оволодінню початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, умінню дотримуватися правил поведження в довкіллі тощо.

Аналіз останніх досліджень. На важливості створення еколого-розвивального середовища для виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку наголошували чимало науковців. На сучасному етапі розвитку освіти створення еколого-розвивального середовища у

закладі дошкільної освіти визначається як одне із пріоритетних завдань. На цьому, зокрема, акцентують увагу Н. Бібік, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, З. Плохій, Т. Поніманська та ін. Ця вимога представлена також і в державних стандартах дошкільної освіти. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що особлива роль у створенні еколого-розвивального середовища для дитини відводиться дослідниками природі. Саме природне довкілля, на їх переконання, здатне збудити позитивні думку дитини, викликати у неї позитивні переживання й емоції від споглядання, стати інструментом доторку до її душі.

Виклад основного матеріалу. Головною умовою екологічної освіти є створення еколого-розвивального середовища, що має на меті розширити знання та уявлення дошкільників про самоцінність та неповторність об'єктів і явищ природи, проявити у них гуманні почуття до живих істот, навчити дітей відчувати красу природи та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки у природньому довкіллі тощо.

У своєму дослідженні З. Плохій зазначає, що в широкому розумінні визначення поняття «еколого-розвивальне середовище» означає «єдність природного, предметного, соціального та середовища внутрішнього «Я». Ефективність впливу довкілля на особистість дитини у закладі дошкільної освіти залежить від здатності педагогічного колективу організувати комфортне еколого-розвивальне середовище. Щоб сформувати екологічну компетентність, дорослий має сам орієнтуватися у цих проблемах (глобальних, регіональних, місцевих), мати сформоване почуття громадянської відповідальності за стан природи, бажання та дієву готовність до її збереження [3, с.7].

Серед складових елементів еколого-розвивального середовища великою популярністю у сучасних закладах дошкільної освіти користуються:

- традиційні складові: куточок природи, городи, квітники, екологічні стежини;
- нетрадиційні складові: ділянка дотику, дослідницька ділянка, альпійська гірка, штучне озеро, природнича лабораторія, зимовий сад, екологічні стенди, знаки заборони [3].

Пропонуємо розглянути кожен зі складників еколого-розвивального середовища:

- Куточок живої природи. Його метою є залучення дітей до догляду за об'єктами живої природи; формування уявлень про їх потреби та особливості догляду за ними; виховання любові до природнього довкілля та відповідального ставлення до нього. До куточку живої природи можуть входити: кімнатні рослини, акваріум з рибками, календар спостережень, міні-город, представники тваринного

світу (папуга, канарка, хом'як, морська свинка).

- Міні-лабораторія. Її метою є розширення та збагачення знань та уявлень дошкільників про хімічні та фізичні властивості, якості різних речовин (піску, гуми, води, скла, металу тощо); формування навичок користування приладами-помічниками при проведенні дослідів. У міні-лабораторії може розташовуватися картотека дослідів; інвентар для здійснення експериментально-дослідної діяльності з дітьми дошкільного віку (посудини різного розміру, мікроскоп, склянки, лійки, колби, піпетки, магніт, пісковий годинник, папір, сантиметрова стрічка, рушник, ватні диски та палички, гирьки).

- Осередок дидактичних ігор природознавчого характеру. Його мета – уточнення, узагальнення, систематизація, закріплення знань про об'єкти та явища природного довкілля; формування знань дітей про цілісну картину світу; розвиток усвідомленості, що кожний об'єкт природнього довкілля цінний та унікальний. Приклади ігор: «Пазли», «Жителі Землі», «Хто де живе», «Жителі водойм», «Де що росте», «Жива / нежива природа», «Зоолото», «Культурні рослини», «Друг або ворог (звірі лісу)», «Квіткова галявина» тощо.

- Осередок з демонстраційним та наочним матеріалом. Вважаємо за доцільне у ньому розмістити: макети природніх угруповувань (ліс, степ, поле); плакати (об'єкти живої природи, об'єкти неживої природи); колекції каміння, насінин, кори дерев, гербарій; матеріали до тем «Птахи», «Тварини», «Рослини», «Повітря», «Ґрунт», «Космос»; екологічні знаки «Правила поведінки в природньому довкіллі»; відеотека пізнавальних відео для дітей дошкільного віку про об'єкти та явища природи.

- Книжкова полицка, що містить художню та наукову літературу для дітей дошкільного віку по ознайомленню їх з тваринним, рослинним світом, світом комах, мхів, грибів, з об'єктами неживої природи.

- Городня ділянка на території закладу дошкільної освіти. Метою її облаштування є виховування любові до природнього довкілля, навчання дітей розуміти і знати природу; розширення та систематизація знань дітей про компоненти природнього довкілля та процеси, що відбуваються у ньому; ознайомлення дітей з працею людей в природі; сприяння естетичному вихованню дітей; формування у дошкільників екологічну культуру. До зон городньої ділянки можуть входити: штучна водойма, годівниці, різновиди лікарських та культурних рослин.

- Екологічна стежка має на меті виховання екологічно-грамотної поведінки дітей дошкільного віку у природньому довкіллі;

розширення, уточнення та систематизація знань дітей про об'єкти живої та неживої природи; формування природоцінного світогляду у них, усвідомлення себе частиною природи. Екологічні стежки можуть бути в приміщенні групової кімнати, на території ЗДО та за територією ЗДО.

- Еко-музей. Метою облаштування еко-музею є пізнання дошкільниками законів природи за допомогою наочно представленого матеріалу; розширення і доповнення вражень дітей дошкільного віку, які вони отримують від безпосереднього контакту з природним довкіллям. До експонатів можна віднести: фотоальбоми природи рідного краю, малюнки дітей, іграшки з природного матеріалу, створені дітьми та педагогами.

Створення еколого-розвивального середовища передбачає також і дотримання ряду педагогічних умов: створення освітнього еколого-розвивального середовища у груповій кімнаті; усвідомлення педагогами ЗДО важливості формування екологічної компетентності в дошкільному віці; активне залучення дошкільників до безпосередньої природоохоронної діяльності; співпраця педагогів ЗДО з родинами вихованців; збереження здоров'я дітей, що відбувалося через використання екологічно безпечних об'єктів природного довкілля.

Висновок. Організація еколого-розвивального середовища з усіма вищезазначеними складовими сприятиме вихованню позитивного емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до довкілля та допоможе педагогічному колективу ЗДО успішно розв'язувати завдання екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Карапузова І. В., Гнізділова О. А. Розвивальне середовище як основа екологічної освіти дошкільників. *Проектування позитивного життєвого простору особистості* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., /упоряд. О. І. Березан. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2019.С.3-33.
2. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2020. 144 с.